

MOBILNA VRATA: MUZEJI, MOBILNI TELEFONI I DOKUMENTACIJA SVAKODNEVNOG ŽIVOTA

KONSTANTINOS ARVANITIS
Odsjek za muzeologiju
Leicester, Ujedinjeno Kraljevstvo

UVOD: DOKUMENTACIJA KAO ZBIRKA

Muzejska je dokumentacija sustavan, organiziran i smislen način pridavanja značenja predmetima i zbirkama. To pribavljanje podataka često je paralelno s prikupljanjem predmeta i često odvojeno od ostaloga muzejskog rada. Pogled na dokumentaciju kao zbirku sugerira da su podaci muzeja objektivizirani¹, tj. da postaju drugi “predmet” muzeja koji se mora skupljati, čuvati i prenositi. Danas ne iznenađuju (kao nekoć) tvrdnje da “muzeji skupljaju informacije, a ne predmete” (Washburn, 1984.) da je “informacija primarni izvor poslovanja muzeja” (MacDonald, 1984.) ili da su “muzeji informacijski centri” (Will, 1994.).

¹ Objektivizacija je ovdje shvaćena prema onome što Richard Handler zove “kulturnom objektivizacijom”, tj. konstrukcijom kulture kao predmeta: prirodni objekt ili entitet načinjen od objekata i entiteta dobiju svoju realnost pa ga je moguće promatrati, učiti od njega ili se boriti za nj (citirano prema MacDonaldu, 1996:7).

To pretpostavlja kvalitativnu transformaciju dokumentacije u muzejima: kada Anne Fahy kaže da informacije u muzejima postaju roba (1995:82), upućuje na prethodni paragraf u kojemu stoji da informacije o predmetima i upravljanje informacijama postepeno zamjenjuju predmete kao muzejski interes, čime se preuzima uloga koja podsjeća na ulogu što je Manuel Castells daje informaciji u “informacijskom društvu”. Za Castellsa su nastanak, procesiranje i prijenos informacije osnovni izvori produktivnosti današnjega informacijskog društva (1996:21). Čini se da je sposobnost muzeja da skupljaju, koriste i prenose podatke postala ne samo njihov proizvod (kako tvrde George F. MacDonald i Stephen Alford, 1991:306), već i njihova pokretačka snaga. Stoga se dokumentacija u muzejima ne smatra više logističkom metodom upravljanja zbirkama već komponentom muzejske zbirke, interpretacijskog procesa i izložbene prakse.

Dokumentacija kao zbirka se u potpunosti shvaća na temelju sistematizacije automatiziranih procesa dokumentacije, kao što je softver za upravljanje zbirkama. Kompjutorizirani sustavi za upravljanje prilagodili su svojstvene kvalitete postupka skupljanja kao što su klasifikacija i kategorizacija svakom pojedinom muzeju. Više nije dovoljno skupljati i objašnjavati predmete; umjesto toga potrebno je stvoriti odgovarajuća polja podataka koji se moraju skupiti, istražiti ili oblikovati da bi se dokumentacijski zapisi upotpunili. Što više dokumentacije o predmetu postoji, to je on vrjedniji. S tog su stajališta, na primjer, shvatljive odluke muzeja da se ne registriraju predmeti o kojima nema dovoljno informacija. Nisu u pitanju samo etički problemi

koje donosi registriranje nedokumentiranog predmeta. Manjak popratnih informacija ne slaže se dobro sa sustavom dokumentacije muzeja koji zahtijeva da polja informacija o predmetu budu što je moguće detaljnije ispunjena.

Nadalje, dokumentacija je u muzejima tradicionalno bila posao iza scene, i dodjeljivana je kustosima ili dokumentaristima. U skladu s tim, taj je posao bio, i još uvijek jest, u najvećem dijelu dio muzejskog autoriteta, identiteta i priznanja, i često je dio znanstvenog i/ili akademskog istraživanja (Fahy, 1995:84). Kao što nas Charles Saumarez Smith podsjeća, “osnovna je karakteristika muzeja da se značenja, koja su dodijeljena predmetima ne smiju smatrati proizvoljnima” (1989:6).²

Ako je, dakle, cilj dokumentacije skupljanje i sistematizacija autoritativnih podataka koji teže tome da postanu bit potpune muzejske funkcije ispred i iza zavjese, kako se onda muzeji mogu nositi s bilo čime što se opire sistematizaciji ili skupljanju? Ili, jasnije, ako muzejska dokumentacija poprima kvalitete muzejskog skupljanja, kao što su klasifikacija i kategorizacija, u kojem opsegu muzeji mogu skupljati znanje svakodnevice koje je nemoguće klasificirati i kategorizirati, tj. znanje kojim objašnjavaju dnevni život predmeta ili ljudi?

Ovaj rad istražuje mogućnost muzeja da dokumentiraju znanje o svakodnevici. Nakon kratkog pregleda napora različitih

muzeja da dokumentiraju i dosegnu svakodnevni život, rad se fokusira na arheološke spomenike izložene svakodnevnom životu grada Soluna u Grčkoj, i značenjima koja oni poprimaju tijekom svakodnevnice. Koristeći se terenskim radom i kvalitativnim istraživanjem u Grčkoj, rad završava istraživanjem potencijala kamera na mobilnim telefonima kojima se njihovi vlasnici koriste da bi zabilježili i prenijeli svakodnevna značenja arheoloških spomenika muzejima.

DOKUMENTIRANJE SVAKODNEVICE PROŠLOSTI: SVAKODNEVICA KAO POVIJEST

Dokumentiranje svakodnevice: praksa

Muzeji su pokušali skupljati, objasniti i izložiti svakodnevni život uz pomoć predmeta i podataka o njima. Sljedeći dijagram prikazuje kako su muzeji shvaćali dokumentaciju svakodnevnog života.

Svakodnevni je život koncept vremena i prostora. Ipak vremenske kvalitete najbolje otkrivaju način na koji muzeji (kao vremenske kapsule) vide dokumentaciju svakodnevnog života. Istodobno, ne možemo shvatiti dokumentaciju bez predmeta i zbirke koje muzeji sadržavaju. Barem u načelu, svi dokumentirani podaci ciljaju na povećanje znanja o predmetima muzeja, ljudima koji su ih posjedovali ili se njima koristili. Stoga se pri svakom pokušaju razumijevanja načina na koji su se muzeji odnosili prema dokumentaciji svakodnevnog života taj svakodnevni život primarno mora promotriti kao koncept vremena (prošlost i sadašnjost), uz promatranje dvaju osnovnih dijelova dokumentacije muzeja, tj. predmeta i podataka.

² Iako je važnost muzejskog istraživanja i naobrazbe posljednjih godina dovođena u pitanje, pronađeni su alternativni načini da se ponovno uvedu na muzejsku scenu, npr. da budu “nova dimenzija pristupa” za javnost (MacGregor, 1995:220).

Dijagram 1. Skupljanje i dokumentiranje svakodnevnog života u muzejima

Iz te se perspektive mogu identificirati sljedeća četiri aspekta dokumentacije svakodnevnog života u muzejima (kao i na dijagramu 1.).

a) Materijalna kultura povijesne svakodnevice

Iskopani, sačuvani ili skupljeni predmeti kućanstva, djelovanja, običaja i tradicije života ljudi u prošlosti oduvijek su bili dio muzejskih izložbi. Čak su i specijalizirani muzeji, kao što su ekomuzeji, muzeji žive povijesti i rekonstruirana nalazišta osnovani da bi oživjeli svakodnevni život prošlosti i pružili zbirkama kontekstualizirani okoliš. Usto, razvoj društvene povijesti kao discipline doveo je do razvoja muzeja koji predstavljaju sadašnji aspekt svakodnevnih života običnih ljudi (Moore, 1997:VII; Ross 1998:125; Fleming, 1988:11). Takvi su, na primjer, brojni muzeji društvene povijesti u Ujedinjenom Kraljevstvu ili muzej Edo-Tokyo u Japanu. Njegovi su osnivači započeli s idejom o muzeju koji bi čuvao “kulturu svakodnevice”. Nabavom i donacijama predmeta koji pripadaju prošlosti svakodnevnog života i uz arhitektonske modele i diorame muzeji pokušavaju rekonstrui-

rati svakodnevnicu ili zamišljenu prošlost (Sand, 2001:372).

b) Materijalna kultura sadašnje svakodnevice

Kako su se muzeji pomaknuli od bavljenja ekskluzivno prošlošću i počeli prihvaćati današnju kulturu, materijalna

kultura sve više pronalazi svoj put u muzeje. Bilo da kao rezultat pripadajućih pokreta kao što je “popularna kultura” (Moore, 1997.) ili samo kao dio napora muzeja da se više bavi svojim posjetioci-ma, predmeti sadašnje svakodnevice do-bili su svoje mjesto u vitrinama muzeja, u dokumentaciji i istraživanjima. Iako Paul Martin ističe da će sadašnji predme-ti teško ući u muzeje jer “nemaju slavu povijesne distance ni patinu vremena, ili zato što ih njihova utilitaristička priroda još uvijek opisuje kao funkcionalne, a ne kao estetske” (1999:11), postoji mnogo primjera da takvi predmeti ipak ulaze u muzeje. People’s shows u Ujedinjenom Kraljevstvu jedan je od najpoznatijih primjera od 1990-ih do danas u koje-mu su zbirke u vlasništvu lokalnih ljudi prikazane na javnim mjestima (Lovatt, 1997:196).

c) Podaci povijesne svakodnevice

Dokumentacija materijalne kulture sva-kodnevnih života prošlosti pretežito je obuhvatila istraživanje literarnih izvo-ra, prihvaćanje relevantnih povijesnih i arheoloških interpretacijskih teorija i, za nedavnu prošlost, usmenu predaju. Da-

nas je jasno: da bi se prikazala povijest, dokumentaciju moramo shvatiti ne samo kao pripisivanje podataka predmetu, već i kao njihovo unošenje u ljudsko iskustvo. Kao što Peter Jenkison naglašava, “ljudsko iskustvo, otkriveno u usmenoj predaji i prisjećanju, u filmu, videozapisu i fotografiji, u pisanju, u glumi, u slikanju itd. jest najvažnije obilježje efektivne, relevantne i osjetljive društvene povijesti u muzejima” (1989:145). Taj naglasak na usklađenosti podataka o predmetu pretpostavio je rast kroz godine i rezultirao realizacijom “neomaterijalne baštine” – naslijeđa koje se sastoji od usmenih narodnih predaja i izraza, narodnih plesova ili društvenih događaja kao što su rituali ili proslave (UNESCO, 2005.). Slučaj neopipljivog naslijeđa dobar je primjer već spomenute objektivizacije podataka: ono što je u prošlosti smatrano potpornim podacima predmeta, danas je novi “predmet” koji treba skupljati, čuvati, proučavati, dokumentirati i izlagati.

d) Podaci sadašnje svakodnevice

Četvrti način na koji su muzeji pokušali skupljati i dokumentirati svakodnevni život ujedno je i najmanje razvijen. Razlog tome je činjenica da se ta metoda odnosi na proizvodnju informacija o svakodnevnom životu. Usmena predaja i arhivsko istraživanje služe se za dokumentiranje današnje popularne kulture i skupljanje predmeta kratkog vijeka koji završe u muzejima (Moore, 1997.). Osim toga, knjige gostiju i druge metode prikupljanja komentara posjetitelja mogu otkriti poglede na svakodnevno znanje i način na koji ljudi razumiju današnji okoliš, ali nije ono što su muzeji shvaćali kao dio dokumentacijskog procesa.

Katkad su također, jednako kao i uključivanje različitih interpretacija muzejskih predmeta, važne i ove sastavnice: danas široko prihvaćena važnost koja se pridaje posjetiteljima muzeja i njihovu procesu razumijevanja (Silverman, 1995.; Falk i Dierking, 2000.); prihvaćanje činjenice da predmeti imaju društveni život (Appadurai, 1986.); priznanje da nemaju samo muzejski djelatnici pravo na riječ u priči predmeta i pripadajućem razvoju muzeoloških koncepata kao što je *nova muzeologija* (Vergo, 1989.) ili *post-muzej* (Hooper-Greenhill, 2000.) te obrat muzeja od institucija okrenutih predmetima u institucije okrenute iskustvu (Hein, 2000.). Sve to potaknulo je sve veću potrebu za skupljanjem, upravljanjem i korištenjem različitih informacija u javnim i privatnim muzejskim poslovima. Ti podaci, međutim, nisu nužno prikaz sadašnjega svakodnevnog života, čak i ako nastanu danas. Najčešće opet poprimaju povijesni oblik uspomena, dnevnika i drugih predmeta sjećanja.

Dokumentiranje svakodnevice: ograničenja

Kao što je već rečeno, svakodnevni je život primarno vremenski koncept. To je ono što se dogodi u jednom danu ili svaki dan, ono što naglašava običnost svakodnevice. Kao takav, svakodnevni je život privremen i poznat. Toliko je, zapravo, poznat da prolazi neprimijećen i izbjegava priznanje i razumijevanje. Stoga je svakodnevni život nekonzistentan, prolazan, nepovijesan, neautoritativan i stoga nemoguć za klasifikaciju, organizaciju, sistematizaciju i skupljanje.

Iz te perspektive ono što muzeji dokumentiraju nije svakodnevni život koji

se dogodio ili se događa. To je zapravo dokumentacija povijesne svakodnevice; svakodnevica koja dopre do nas putem materijalnih tragova prošlih ili historijskih (i zato rascjepkanih) pogleda kao što su dokumenti i predmeti. Na posljetku, to je uobičajena konstrukcija zamišljenoga svakodnevnog života, utemeljena na dokumentacijskim metodama koje su same po sebi sažeti opis svakodnevice.

Moglo bi se reći da je to jedini način koji muzejima daje priliku da se nose s konceptom svakodnevnog života. Sustavna klasifikacija, kategorizacija, znanstvenost i skupljanje podataka razlozi su što se muzeji teško nose s konceptom svakodnevnog života kako prošlosti, tako i sadašnjosti, pa zato moraju svakodnevni život podčiniti kulturnom naslijeđu, promatrano s povijesne distance, da bi se od njega mogle napraviti kategorije, da bi ga bilo moguće skupljati i objasniti.

Unatoč tome, ako se tim pristupom mogu pronaći opravdanja za prošle predmete i prošli svakodnevni život, ipak je bitan kompromis kada je riječ o današnjem svakodnevnom životu. Muzeji su se zainteresirali za dokumentiranje današnjega svakodnevnog života, kao što prikazuje prethodni dijagram. Njihov tradicionalni način izrade dokumentacije, međutim, uvelike poništava kvalitete svakodnevnog života. U radu se dalje objašnjava dokumentiranje sadašnjega svakodnevnog znanja. Zanemarujući materijalnu kulturu koriš-

tenu za rekonstrukciju i prikaz svakodnevnog života (prošloga i sadašnjega), istražiti ćemo kako muzeji mogu dokumentirati informacije o predmetima koje nastaju u svakodnevnom životu.

DOKUMENTIRANJE SADAŠNJE SVAKODNEVICE: SVAKODNEVICA KAO PROCES

Svakodnevno značenje arheoloških spomenika

Da bi se rasprava smjestila u pravi kontekst, rad će se usredotočiti na određene primjere dokumentacije svakodnevnog znanja. To su značenja koja arheološki spomenici poprimaju kada su dio ljudske svakodnevice. Takav je slučaj s arheološkim spomenicima u grčkim gradovima poput Soluna. Ti su spomenici uglavnom ruševine iz antike, koje se nalaze ondje gdje su bile i izgrađene: danas to znači da su njihovi dijelovi u područjima kuća ili su dio urbane infrastrukture, stoje na ulicama, u parkovima i na pločnicima (v. sl. 1. i 2.).

Slika 1. Galerijev slavloluč, Solun, Grčka (oko 304. g.)

Slika 2. Ruševine Galerijeva kompleksa u ulici Dimitrios Gounarisa, Solun, Grčka (oko 304. g.)

Slika 3. Ruševine gradskih zidina u ulici Melenikou, Solun, Grčka

Budući da su dio svakidašnjeg okoliša ljudi, ti su arheološki spomenici izloženi ritmu svakodnevnog života, čiju su dominantnost mnogi teoretičari jasno naglašavali. Zato kao dio svakodnevnog života nisu jedinstveni i osobiti, već uobičajeni i poznati. Dio su repetitivne strukture svakidašnjice, kao što bi rekao Henri Lefebvre (1987:11). Oni su ono “što nikada

ne vidimo prvi put, samo vidimo opet” (Blanchot i Hanson, 1987:14). Drugim riječima, uzimaju se “zdravo za gotovo” i zato ih je teško primijetiti kao nešto što nije obično (Highmore, 2002:8; Attfield, 2000:50,173). Vrijedi, dakle, izjava John H. Falka i Lynn D. Dierking o ljudima koji rade u muzejima: “Ljudi koji rade u muzeju svaki će dan pokazivati sve manje zanimanja za stvari oko sebe; okolina više nije nova i već mnogo znaju o njoj” (2000:115).

Ljudi mogu zaobići stručne poglede na spomenike i izgraditi alternativna značenja, koja definiraju svakodnevne interakcije sa spomenikom. Da parafraziramo Michela de Certeau...

“...ovi [spomenici]³ podložni su različitim interpretacijama koja im dodjeljuju prolaznici, odvajaju se od mjesta koja bi trebali definirati i služiti kao zamišljena mjesta za

susretanje u itinerarima što ih određuju kao metafore zbog razloga koji su strani njihovoj originalnoj vrijednosti, ali ih prolaznici mogu i ne moraju prepoznati” (De Certeau, 1988:104).

³ Umjesto originala: “ova imena” (koja se odnose na imena ulica).

Posljedica toga je da spomenici nastavljaju svoju društveno-kulturnu povijest kao i svi ostali predmeti (Appdurai, 1986.) stimulirajući opseg interpretacija, značenja i upotreba, što može biti povezano s načinom na koji svakodnevni život funkcionira, prije nego s arheološkom naravi spomenika. Kao što Brian S. Osborne ističe, pozivajući se na nacionalne spomenike, reakcija ljudi na spomenike često otkriva više o sadašnjosti nego o prošlosti (2001:8). Na ta značenja utječe kombinacija predvidivih i nepredvidivih situacija i aktivnosti koje se svakodnevno događaju, pa su tako dinamični, konstantni i uvelike uvjetovani krhkom i prolaznom svakodnevicom.

Dokumentiranje svakodnevnog značenja: od zapisa do procesa

Taj primjer današnjega svakodnevnog znanja daje dobar prikaz nedostataka uobičajenih procesa dokumentacije s kojima se treba nositi. Značenja što ih ta građa kulturnog naslijeđa poprima u svakodnevnom životu ljudi zaista su dio onoga za što bi današnji muzeji trebali biti zainteresirani.

Russell Belk tvrdi da je, s obzirom na potrošnju, uloga muzeja “učiniti poznato čudnim, tako da bismo mogli promatrati iste stvari kritični i sa svježinom” (citirano prema Martinu, 1999:7). U svakodnevnom životu mogu nam postati poznati ne samo popularni ili masovno proizvedeni predmeti, već i kulturno vrijedni predmeti (tj. arheološki spomenici). U tim prilikama muzeji mogu odigrati svoju ulogu defamilijarizacije tog predmeta “tako da ga možemo vidjeti kritički i sa svježinom”. Nadalje, Manuel Castells naglašava da muzeji, kao podsjetnici

privremenosti, moraju pokušati povezati živu kulturu, “praksu sadašnjosti”, s kulturnim naslijeđem, ne samo kad je riječ o umjetnosti nego i u smislu ljudskog iskustva (2001:6). Thomas J. Schlereth također ističe važnost značenja kulturnog naslijeđa svakodnevne te navodi da znanstvenici i dalje propuštaju promotriti te predmete koji čine grad živim muzejom. Međutim, priznaje da se to mijenja, jer se velik broj znanstvenika - povjesničara susjedstva, javnih povjesničara, dvorišnih povjesničara, konzervacijskih povjesničara - okuplja oko “onoga što bi mogle biti najveće, nekatalogizirane, neklasificirane, neuređene i još uvijek prilično neobjašnjene zbirke povijesnih podataka koje se nalaze svuda oko nas, koje su uvijek pristupačne, uvijek neiscrpne, i stalno se mijenjaju” (Schlereth, 1992:186, 316).

Ukratko, motivirani istraživanjem ili samo alternativnim i uključivim percepcijama njihove materijalne kulture, muzeji su počeli više pozornosti pridavati različitim interpretacijama koje predmeti potiču.

Nakon prolaska kroz posebnosti i kvalitete svakodnevnog života jasno je da se bilo koji pokušaj dokumentiranja prolaznog znanja ne može vidjeti kroz sustavnu organizaciju kategoriziranih i autoritativnih informacija. Značenja koja ljudi dodjeljuju arheološkim spomenicima ne mogu se prilagoditi tipičnom dokumentacijskom sustavu muzeja, a ne mogu se ni iscrpiti. U trenutku kada odlučimo dokumentirati, tj. zabilježiti svakodnevne interpretacije, istom spomeniku poništavamo “svakodnevnost” i prebacujemo se na povijesni prikaz tog spomenika. Nadalje, ne postoji osoba koja može sa sigurnošću i autoritetom tvrditi da je nešto povezano sa svakodnevnom značenjima. Svakodnevica se odupire svim konačnim ili auto-

ritativnim opisima jer pripada samo sebi i svakome od nas koji je stvaramo. Kao rezultat toga, prema definiciji bi propao svaki pokušaj muzeja da sistematiziraju, organiziraju i dokumentiraju svakodnevno znanje. Zato dokumentacijski zapis nije prikladan način za dokumentiranje svakodnevnog znanja.

Jedan od načina zaobilazanja problema bila bi ideja arhiva. "Arhivska groznica", kako je naziva Mark Featherstone, bila bi jedan od pokušaja da se sagleda svakodnevno iskustvo, koje je izvor naših nesavršenih i iskrivljenih sjećanja (Derrida, citirano u Featherstoneu, 2000:170), i šire, nevidljiv dio muzejske interpretacije. To znači da bi arhiviranje svakodnevnog života trebalo provoditi onako kako se i proživljava (što podsjeća na ono što su pokušali napraviti nadrealisti; Hamilton, 2002:118), bez odabira i bez izostavljanja ičega. Zaista, takvo bi rješenje bilo bliže dokumentiranju svakodnevnog života jer nikakva autoritativna selekcija ne bi došla do izražaja. Ali čak ni arhivsko rješenje ne bi bilo prikladno jer skupljački pristup još uvijek podrazumijeva postojanje zapisa i kategorizaciju. Takvo bi rješenje koristilo i budućim povijesnim prikazima svakodnevice, više nego što bi je pokušavalo priznati. Svakodnevica može postojati i biti shvaćena samo kada se dogodi. Zato njezina dokumentacija pretpostavlja namjerni sukob s njom. Svjesno se suprotstavljajući svakodnevici, neviđeno činimo vidljivim, defamilijariziramo je (Highmore, 8). Kada prepoznamo i prihvatimo brojna mala rutinska i uobičajena iskustva, onda zaista možemo ući u svakodnevicu (Jordan, 248). Stoga arhiviranje svega što bi moglo biti dio svakodnevnog života odgađa

to priznanje u budućnosti, osuđujući svakodnevicu na udaljenu interpretaciju.

Da bi se dokumentirao svakodnevni život i u vezi s temom ovog rada, tj. svakodnevna značenja arheoloških spomenika, muzeji moraju odbaciti tradicionalne poglede na dokumentaciju, poput izrade zapisa i čak arhiva o njima. Pritom se dokumentacija kao zbirka ne može primijeniti. Umjesto toga, muzeji se trebaju prilagoditi kvalitetama svakodnevnog života i umjesto da njih prilagođavaju svojim sustavima za upravljanje zbirkama, trebali bi ih pokušati slijediti. To znači da dokumentacija više ne bi bio proces skupljanja informacija koji završava, već otvoreni proces primanja neuređenih podataka. Čak ni tada primljene informacije ne bi vrijedile za sva svakodnevna značenja. To je samo letimičan pogled na muzej današnjice i na način na koji ljudi tumače kulturno naslijeđe oko sebe. To znači da stvarna značenja u tom slučaju zapravo nisu bitna. Određujući beskrajsnost i nemogućnost arhiviranja svakodnevnih značenja, važno je barem pružiti prikladniju metodu pribavljanja. Riječ je o procesu, a ne o zapisu. Ono što bi muzeje približilo svakodnevici nije njezin iscrpan prikaz, već razvoj vrata između mobilne svakodnevice i statičnog muzeja, "mobilna vrata" koja slijede svakodnevicu i otvaraju joj se, a vrijeme i mjesto njihova otvaranja primjećuju oni koji su svakodnevicu posjetili - ljudi.

MOBILNI MEDIJI I DOKUMENTIRANJE SVAKODNEVICE

Mobilni mediji kao svakodnevni mediji

Navedeno je rješenje za muzeje prilično velik izazov. Izazov nije samo odbaci-

vanje tradicionalnog načina izrade dokumentacije, već i pronalazak načina da se zadovolje potrebe dokumentacije svakodnevnog života, što je već objašnjeno i opisano.

Upotreba mobilnih medija kompatibilnih svakodnevnom životu mogla bi muzeju dati priliku da se približi svakodnevnom znanju ljudi. Muzeji se sve više upoznaju s mogućnostima mobilnih medija. Mobilni uređaji, koji su ovladali kontekstom situacije, i GPS (Global Positioning System - globalni sustav pozicioniranja) već se iskorištavaju na eksperimentalnoj razini, u kulturnom turizmu, da bi se omogućilo učenje prilagođeno pojedincu (Cheverest, 2000.) i posjeti između korisnika iz drugih mjesta (Brown, 2005.). Muzeji su, međutim, mobilne medije smatrali sredstvom za ulazak u svakodnevicu, iznošenja muzejske informacije i stručnosti iz muzeja u svakodnevni život ljudi, umjesto da su se njima koristili da se približe svakodnevnim značenjima koje im ljudi pridaju. Ipak je bilo nekoliko eksperimentalnih pokušaja da se pristupi svakodnevnom znanju. Primjerice, Urban Tapestries (<http://urbantapestries.net/>) projekt je koji je razvio interaktivnu bežičnu aplikaciju utemeljenu na lokalitetima i tako omogućio korisnicima da pristupaju multimedijском sadržaju koji se odnosi na specifične lokacije u gradovima (kao što su lokalni povijesni podaci, osobna sjećanja, slike, kratki filmovi i zvukovi) i objavljuju ga. Uz pomoć te aplikacije ljudi dijele iskustva i znanje te ostavljaju tragove prolaznosti njihove prisustnosti u geografiji grada. Na sličan bi način model Annotate Space (www.annotatespace.com) mogao omogućiti budućim korisnicima skidanje (*download*) muzejske informacije na svo-

je džepno računalo i dogradnju te informacije objašnjenjima i sudjelovanjem. Ti se projekti približavaju svakodnevici mobilnim uređajima izrađenim po narudžbi, koji još nisu dostupni širokoj javnosti. To znači da u svakidašnjim okruženjima testiraju nove mobilne aplikacije, a ne bave se svakodnevicom uključenom u aktivnosti u kojima se rabi mobilna tehnologija.

Zapravo je svakodnevnost mobilnih medija ono što ih povezuje sa svakodnevnom životom. Mobilni mediji, kao što su obični mobilni telefoni, mogu se smatrati tehnologijom bliskom svakodnevnom životu. Mobilni telefoni prate svoje vlasnike u njihovim svakodnevnim životima i ondje su gdje se ljudi susreću s kulturnim naslijeđem svakodnevne. Istodobno su osobni (Okabe, 2004.), a danas čak i prilagođeni pojedincu,⁴ pa su poznati i korisni svojim korisnicima. Štoviše, budući da su dio popularne tehnologije, ne treba ih prilagođavati ili mijenjati da bi se mogli primjenjivati. Nadalje, mobilni telefoni omogućuju gotovo trenutačnu komunikaciju. Tekstualna je poruka najčešće trenutačni odgovor korisnikovoj želji ili potrebi da komunicira.

Mobilni telefoni s kamerom služe da bi se zabilježili prikazi običnoga ili neobičnoga svakodnevnog života. Nedavna smrt pape Ivana Pavla II. pokazala je praktičnost upotrebe takvih telefona: ljudi koji su prolazili ispred Papinih nosila u crkvi svetog Petra u Rimu svojim su telefonima s kamerom slikali Papino tije-

⁴ To se odnosi na mnoštvo modela, melodija i maski za mobilni telefon koje korisnici mogu odabrati da bi prilagodili uređaj svojim željama ili potrebama (v. Ito, 2004.).

lo (Rosenthal, 2005.; Galloway, 2005.). Jedan je mladi Talijan uspio napraviti osam fotografija u trideset sekundi, koliko mu je trebalo da prođe pokraj nosila, kako je navedeno u listu *La Stampa* (citirano prema Rosenthalu, 2005.). Te je fotografije vjerojatno poslao na telefone svojih prijatelja i obitelji. U tom je slučaju upotreba telefona s kamerom i mogućnost korištenja MMS (Multimedia Messaging Service) slikovnih poruka omogućila da se trenutačno zabilježe i prenesu i veličina trenutka i korisnikovi osjećaji. Jedna je osoba opravdala takav čin riječima: "Da bi se zapamtio trenutak." Ta fotografija i njezino prenošenje nisu samo buduća uspomena današnjeg događaja. To je svjesno bilježenje i prenošenje osjećaja ili prizora dok se događa, i to ga čini dokumentom svakodnevnog života.⁵ Nije sama slika ili poruka to što čini dokumentaciju trenutka, to je i proces u kojemu su nastale, ta namjera i osoban čin ono su što ih čini dokumentom svakodnevnog života.

Mobilni telefoni s kamerom i dokumentiranje svakodnevnog života

Potaknuti navedenim primjerom, u ljeto 2004. u gradu Solunu u Grčkoj provedeno je kvalitativno istraživanje u kojemu su korišteni mobilni telefoni s kamerom. Cilj tog terenskog rada bio je istražiti do koje se razine telefoni s kamerom mogu iskoristiti za približavanje, otkrivanje i skupljanje značenja koja ljudi dodjeljuju

⁵ U tom slučaju dokumentacija je neuobičajen događaj svakodnevice. Svakodnevni život obuhvaća i obične i neobične situacije (Lefebvre, 1991.).

arheološkim spomenicima u gradovima.⁶

Deset mladih studenata koji žive u Solunu i posjeduju telefon s kamerom sudjelovalo je u projektu koji je trajao 15 dana. Od njih je traženo da, koristeći se tekstualnim i slikovnim mogućnostima svojih telefona, dokumentiraju situacije, aktivnosti, djela, događaje i tragove povezane s tri arheološka spomenika u gradu, i priopće svoja razmišljanja u tim trenucima.⁷ Studenti bi tada poslali MMS poruke na istraživačev mobilni telefon.⁸ Iako je potvrdio situacijsku i uvjetovanu prirodu pokušaja, projekt nije ciljao na stvaranje izričito umjetnog okoliša. Drugim riječima, od sudionika se nije zahtijevalo da šalju određen broj poruka u jednom danu, već su poticani da pošalju MMS poruku samo kada bi se u svojim svakodnevnim prolascima gradom približili tim spomenicima. Nadalje, tom se studijom nije nastojalo pokazati kako primljene MMS poruke djelomične ili u potpunosti prenose različitost svakodnevnih značenja arheoloških spomenika. Uzimajući u obzir ograničenja koja svaki prikaz svakodnevnog života ima, to istraživanje nije predlagalo metodu skupljanja, kategoriziranja i siste-

⁶ Terensko je istraživanje obuhvatilo i promatranje, neformalne intervju s građanima, fokusne grupe i ekstenzivne intervju o svakodnevnim značenjima arheoloških spomenika u Solunu.

⁷ Tri stara spomenika obuhvaćena istraživanjem jesu: Galerijev slavoluk, ruševine Galerijeva kompleksa u ulici Dimitriosa Gounarisa i ruševine gradskih zidina u ulici Melenikou (v. sl. 1-3.).

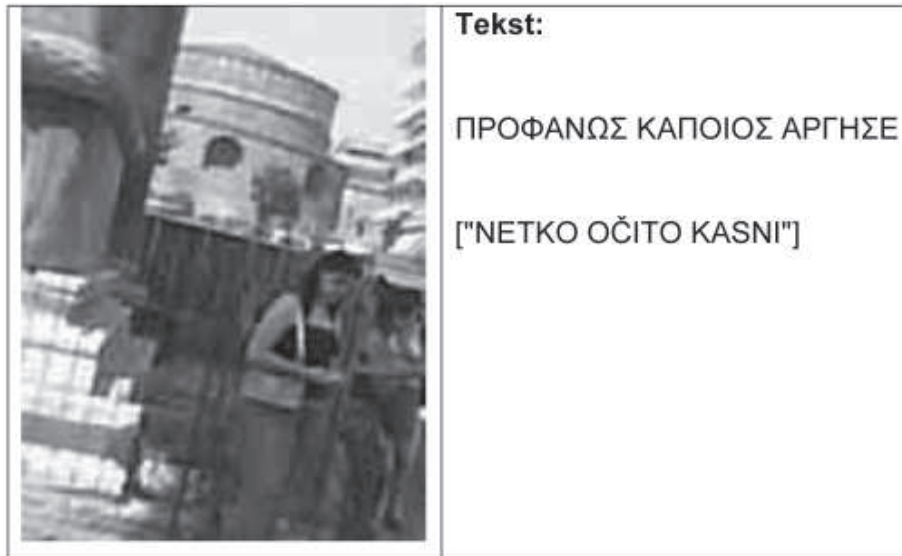
⁸ Sudionike se ohrabrivalo, ali ne i obavezivalo da porukama komentiraju tri spomenika uključena u istraživanje. MMS-ovi su sadržavali i sliku i tekst, ali ne i zvuk.

matizacije svakodnevnog znanja, već je bilo testiranje specifične uporabe pojedine tehnologije da bi se stvorio otvoreni komunikacijski kanal između svakodnevnog života ljudi (ili, zaista, arheoloških spomenika) i muzeja.

Iz analize skupljenih podataka čini se da su MMS poruke korištene za dokumenti-

ranje svakodnevnog ponašanja ili postupaka i kao pomoć pri pamćenju spomenika. Poruke su otkrile dnevne događaje, radnje, ponašanja svakodnevice u odnosu prema arheološkim spomenicima kako ih promatraju sudionici.

Sljedeće MMS poruke, na primjer (v. sl. 4. i 5.), izražavaju svakodnevne događaje

Slika 4. MMS poruka (slika i tekst) koju je sudionik istraživanja poslao iz blizine Galerijeva slavluka, Solun

Slika 5. MMS poruka (slika i tekst) koju je sudionik istraživanja poslao blizu ruševina gradskih zidina, Solun

oko dvaju spomenika ili u vezi s njima koji su bili uključeni u istraživanje.

Slika na prvom MMS-u (sl. 4.) prikazuje mladu ženu koja stoji uz Galerijev slavoluk u Solunu i koristi se mobilnim telefonom. Za sudionika koji je poslao poruku to je poznati prizor u kojemu osoba čeka drugu osobu kraj spomenika koji je popularno okupljalište mladih ljudi. Pošiljalac također objašnjava upotrebu telefona u toj situaciji. Time što je napisao “netko očito kasni” pošiljalac je pretpostavio da osoba na fotografiji pokušava stupiti u vezu s osobom koju čeka i koja očito kasni. Ili bi se mogla odnositi na čestu upotrebu telefona, tj. na komunikaciju s drugima dok čekamo.

Prizor na drugoj MMS poruci (sl. 5.) prikazuje dio gradskih zidina u ulici Melenikou u Solunu (na lijevoj strani fotografije). U sredini fotografije nalazi se fotokopiraonica. Ta je ulica blizu Sveučilišta i stoga se uglavnom studenti koriste tom fotokopiraonicom i trgovinama uz nju. Pošiljalac te MMS poruke povezuje te ruševine sa svojim posjetima fotokopiraonici i izradi fotokopija. Zapravo, tekstem “Melenikou: Kada sam tamo, većinu vremena provodim u fotokopiraonici zbog bilješki”, ruševine se povezuju sa samom ulicom i fotokopiraonicom po kojoj je ulica poznata. Zato se svakodnevno značenje gradskih zidina na tome mjestu čini usko povezanim s određenim razlogom kada se pošiljalac nađe u tom dijelu grada – to iskoristiti da napravi fotokopije u obližnjoj fotokopiraonici.

Analiza podataka još je uvijek u tijeku. Međutim, dobivena su neka inicijalna zapažanja povezana s problemom dokumentacije svakodnevnog znanja.

Čini se da sudionici nisu imali neki poseban problem u iskazivanju ili govorenju

o svakodnevnim situacijama. Međutim, čini se da su restrikcije primijenjene tehnologije poput ograničenog pratećeg teksta koji telefoni dopuštaju (maksimalno 70 slova) i loša kvaliteta slika utjecali na način na koji su ostali sudionici shvatili MMS poruke u intervjuima s fokusnim grupama: kad su navedeni MMS-ovi pokazani ostalim članovima grupe,⁹ pošiljalci su svaki put pokušavali objasniti razlog i poticaje vezane za poruke. Dodatna objašnjenja MMS-ova svejedno nisu odrazila nemogućnost sudionika da shvate poantu MMS poruka, već su pošiljalci bili skloni detaljnije objašnjavati poruke koje su poslali. Stvarno, ostatak sudionika manje je ili više identificirao namjeravani smisao u MMS porukama i, što je važnije, proširavanje tih poruka. To upućuje na vrlo osoban način na koji je svaki član grupe shvatio subjekt tih svakodnevnih značenja prikazanih MMS porukom. Zapravo, MMS-ovi odražavaju i individualnost u shvaćanju svakodnevnog života, čak i među ljudima koji dijele isti svakodnevni okoliš i od kojih se očekuje da imaju slične svakodnevne živote (svakodnevni život studenta). Kako bi Italo Calvino rekao za taj primjer, “u Chloeu, velikom gradu, ljudi se stalno susreću, pritom zamišljaju tisuću stvari jedan o drugome, susrete koji bi se mogli dogoditi među njima, razgovore, iznenađenja, dodire, ugrize” (Calvino, 1997:51). Za uobičajeni postupak dokumentacije nije se dovoljno koristiti jednostavnim izrazima da se opiše tema slike, nego je potrebno biti precizniji (Wentz, 1995:204). Uistinu, jednostavni

⁹ Grupa se sastojala od sudionika s mobilnim telefonima.

izrazi nisu dovoljni za dokumentacijski proces tradicionalnog muzeja; ali u ovoj su studiji jednostavni i gotovo apstraktni izrazi otkrivali poznatost i protočnost svakodnevnih značenja izgrađenoga kulturnog naslijeđa.

Analiza podataka još je uvijek aktualna, kao što je već spomenuto. Navedena poanta otkriva potencijal mobilnih medija da pristupaju svakodnevnom životu predmeta i ljudi. Muzejska dokumentacija ne može se definirati samo kao potpuni i detaljan zapis o nekom predmetu ili događaju. Za svakodnevni život dokumentacija je priznanje svakodnevice, kao i spoznaja kada se i kako dogodila od onih koji je proživljavaju, čak i ako to nas ostale vodi drugačijem shvaćanju od onoga na koje cilja pošiljatelj. Iako je riječ o različitim interpretacijama, nijedna od njih nije nebitna: one su utjelovljenje načina na koji svatko od nas doživljava svakodnevni život drugih ljudi. Taj, dakle, nedostatak dosljednosti, jasnoće i standardizacije, iako suprotan muzejskoj praksi, donosi okus svakodnevnog života u muzej i omogućuje dokumentaciju svakodnevice - dokumentaciju koja nije potpuna, već je otvoreni proces.

ZAKLJUČAK

“Neistina se nikad ne nalazi u riječima, već samo u stvarima”, kaže Calvinov Marko Polo Kublaj-kanu da bi opravdao svoj opis nepostojećeg grada Olivija, koji je nevjerojatan i težak za povjerovati (Calvino, 1997:62). Iako bi svaki muzej ili sustav dokumentacije muzeja odmah odbacio takvu tvrdnju, ona oslikava ono što je uvijek bilo istinito, i uvelike se usvaja danas: dokumentacija u muzejima čin je izražavanja našega vremenskog

pogleda na stvari. Nabava, uređivanje i organiziranje informacija uvijek je bio dio napora da se objasne muzejski predmeti. Zapravo, predmeti su ono što se u tom procesu pokazuje “pogrešnim”. Ili, bolje sročeno, način na koji gledamo predmete koji se mijenjaju čini naše dotadašnje (također poznate kao “tradicionalne”) poglede zastarjelima. Način na koji doživljavamo predmete i njihovu ulogu u svijetu stalno se mijenja, što čini predmete manje uvjerljivima i njihove informacije manje shvatljivima. Međutim, razgovor o predmetima ostaje reprezentativan čin dokumentiranja privremene i kontekstualizirane percepcije.

To je posebice primjenjivo na dokumentiranje svakidašnjice i načina na koji ljudi shvaćaju i sudjeluju u interakciji sa svakodnevnim okolišem. Cilj rada je pokušati dokazati da se dokumentiranje svakodnevnog znanja ne može promatrati kao skupljanje sistematiziranih, autoritativnih podataka, koje se provodi u muzejskim uredima. Svakodnevni se život opire kategorizaciji, sistematizaciji i autoritetu. Promatrajući određena svakodnevna značenja arheoloških spomenika u Grčkoj, u radu se tvrdi da dokumentiranje znači stvaranje komunikacijskog kanala - “mobilnih vrata” između ljudi koji sudjeluju u stvaranju svakodnevnog života i znanja i muzeja koji to žele dokumentirati.

Mobilni mediji, i osobito mobilni telefoni, mogli bi biti praktično sredstvo kojim će se to ostvariti. Budući da su kompatibilni sa svakodnevnim životom, mobilni telefoni mogu stvoriti i održavati taj kanal između svakodnevnog znanja i muzeja. Pritom je jasno da dokumentiranje svakidašnjice ne znači njezino iscrpljivanje već priznavanje i prihvaćanje.

Cilj muzejskog djelovanja nije popuniti zapise sustava za upravljanje zbirkom već prolaznost, poznatost, trenutačnost i protočnost stvari koje prolaze učiniti vidljivima.

Zahvala

Zahvalan sam Anni Catalani, doktorskoj kandidatkinji s Odsjeka muzeologije na Leicesterskom sveučilištu na njezinim komentarima o radu.

LITERATURA

- Annotate Space, www.annotatespace.com (as on 11/4/05)
- Attfield, J. (2000), *Wild Things. The Material Culture of Everyday Life*, Oxford and New York: Berg.
- Appadurai, A. (1986), *The Social Life of Things. Commodities in Cultural Perspective*, Cambridge, New York, Melbourne, Cambridge University Press.
- Blanchot, M., Hanson, S. (1987), "Everyday Speech", *Yale French Studies*, 0, 73, 12-20.
- Brown, B., et al. (2005), "Sharing the square: collaborative visiting in the city streets", To appear in Proceedings of CHI 2005, alt.chi.
- Calvino, I. (1997), *Invisible Cities* (trans. by William Weaver), London: Vintage.
- Castells, M. (2001), "Museums in the Information Era", *ICOM News*, 54, 4-7.
- Castells, M. (1996), *The Information Age: Economy, Society, Culture. Volume I. The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Cheverest, K. et al. (2000), "Developing a context aware electronic tourist guide: Some issues and experiences", Proceedings of ACM CHI '00. The Hague, The Netherlands, 17-24.
- De Certeau, M. (1988), *The Practice of Everyday Life* (trans. by Steven Rendall). Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Fahy, A. (1995), "New technologies for museum communication" in Hooper-Greenhill, E. (ed.), *Museums, Media, Message*, London and New York: Routledge, 82-96.
- Falk, J. H. and Dierking, L. D. (2000), *Learning from museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*, California: AltaMira Press.
- Featherstone, M. (2001), "Archiving Cultures", *British Journal of Sociology*, 51, 1, 161-184.
- Fleming, D. (1998), "Brave New World: The Future for City History Museums", in Kavanagh, G. and Frostick, E. (eds.), *Making City Histories in Museums*, London and Washington: Routledge, 133-150.
- Galloway, A. (2005), purse lip square jaw, <http://www.purselipsquarejaw.org/index.php> (8 April 2005).
- Hamilton, P. (2002), "The street and everyday life" in Bennett, T. and Watson, D. (eds.), *Understanding Understanding Everyday Life*, Oxford; Cambridge, Massachusetts: Blackwell Publishers, 91-138.
- Hein, H. (2000), *The Museum in Transition*, Washington and London: Smithsonian University Press.
- Highmore, B. (2002), *Everyday Life and Cultural Theory*, London and New York: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (2000), *Museums and the Interpretation of Visual Culture*, London and New York: Routledge.
- Ito, M. (2004), "Personal Portable Pedestrian: Lessons from Japanese Mobile Phone Use". Paper presented at Mobile Communication and Social Change, the 2004. International Conference on Mobile Communication in Seoul, Korea, October 18-19, 2004. <http://www.itofisher.com/mito/archives/ito.ppp.pdf> (as on 11/4/05)
- Jenkinson, P. (1989), "Material culture, people's history and populism: Where do we go from here?" in Pearce, S. (ed.), *Museum Studies in Material Culture*. London: Leicester University Press, 139-152.
- Jordan, T. (2002), "Community, everyday and space", in Bennett, T. and Watson, D. (eds.), *Understanding Understanding Everyday Life*, Oxford; Cambridge, Massachusetts: Blackwell Publishers, 229-269.
- Leonard, W. (1994), "Museum as Information Centres", *Museum International*, 46, 1, 20-25.
- Lefebvre, H. (1991), *Critique of Everyday Life*, London and New York: Verso.
- Lefebvre, H. (1987), "The Everyday and Everydayness", *Yale French Studies*, 0, 73, 7-11.

Lovatt, J. M. (1997), "The People's Show Festival 1994: a survey", in Pearce S. M. (ed.), *Experiencing Material Culture in the Western World*, London and Washington: Leicester University Press, 196-254.

MacGregor, N. (1995), "Scholarship and the public", in Fahy, A. *Collections Management*, London and New York: Routledge, 219-223.

MacDonald, G. F. and Alford, S. (1991), "The Museum as Information Utility", *Museum Management and Curatorship*, 10, 305-311.

Macdonald, S. (1996), "Introduction", in Macdonald, S. and Fyfe, G. (eds.), *Theorizing Museums*, Oxford and Malden: Blackwell Publishers, 1-18.

Martin, P. (1999), *Collecting and Everyday Self. The Reinvention of Museums*, London and New York: Leicester University Press.

Moore, K. (1997), *Museum and Popular Culture*. London and New York: Leicester University Press.

Okabe, D. (2004), "Emergent Social Practices, Situations and Relations through Everyday Camera Phone Use". Paper presented at Mobile Communication and Social Change, the 2004 International Conference on Mobile Communication in Seoul, Korea, October 18-19, 2004 http://www.itofisher.com/mito/archives/okabe_seoul.pdf (as on 11/4/05).

Osborne, B. S. (2001), *Landscapes, Memory, Monuments, and Commemoration: Putting Identity in Its Place*. Halifax, Nova Scotia: Department of Canadian Heritage.

Rosenthal, E. 2005. 'The Cellphone as Church Chronicle, Creating Digital Relics', *New York Times* (8 April 2005). <http://www.nytimes.com/2005/04/08/international/worldspecial/08snaps.html?ei=5088&en=74b6ef421b7080af&ex=1270612800&adxnnl=1&partner=rssnyt&adxnnlx=1112961909-KgXizz0aQD/9K/Ybi2f69g>

Ross, K. (1998), "Collections and Collecting", in Kavanagh, G. and Frostick, E. (eds.), *Making City Histories in Museums*, London and Washington: Routledge, 114-132.

Sand, J. (2001), "Monumentalizing the Everyday. The Edo-Tokyo Museum", *Critical Asian Studies*, 33, 3, 351-378.

Saumarez Smith, C. (1989), "Museums, Artefacts, and Meanings", in Vergo, P. (ed.), *The New Museology*, London: Reaktion Books, 6-21.

Schlereth, T. J. (1992), *Cultural History and Material Culture. Everyday Life, Landscapes, Mu-*

seums, Charlottesville and London: University Press of Virginia.

Silverman, L. H. (1995), "Visitor Meaning-Making in Museums for a New Age", *Curator* 38, 161-170.

UNESCO, "Intangible Heritage", http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=2225&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (as on 11/4/05)

Urban Tapestries, <http://urbantapestries.net/> (as on 11/4/05).

Vergo, P. (ed.) (1989), *The New Museology*, London: Reaktion Books.

Washburn, W. E. (1984), "Collecting Information, Not Objects", *Museum News*, 62, 3, 5-15.

Wentz, P. (1995), "Museum information systems: the case for computerization", in Fahy, A. (ed.), *Collections Management*, London and New York: Routledge, 198-210.

OPEN THE DOOR AND LET ME IN: MOBILE PHONES AND THE DOCUMENTATION OF EVERYDAY LIFE

Museum documentation is usually understood as a systematic way of obtaining, creating and organising information and knowledge about objects and collections. However, this traditional perception of museum documentation may not provide the appropriate means to collect information and knowledge regarding everyday life and its cultural heritage, such as archaeological monuments in cityscapes. By being 'exposed' to daily life, archaeological monuments acquire dynamic, personal and everyday meanings, often too familiar and ephemeral to be grasped. To what extent can, then, museums access and document this everyday knowledge that shows the way people understand monuments in their daily life?

Using as a context archaeological monuments in the city of Thessaloniki (Greece), this paper suggests that documenting 'everyday meanings' cannot be interpreted as the making of a complete record of them. It should be, rather, approached as the development of a 'mobile gateway', through which everyday knowledge can enter museums.

The paper goes on to explore the potential of mobile phones, used by their owners, to capture and communicate everyday meanings of archaeolo-

gical monuments. Mobile phones are considered 'everyday technology' and they are, already, used in disseminating museum knowledge to users. Drawing on fieldwork and qualitative investigation in Greece, the paper suggests that mobile phones could, also, be used as a means for museums to access and reveal everyday knowledge. In this case, museum documentation is seen not as an exhaustive systematisation of everyday

knowledge, but an open communication channel, a 'mobile gateway', between people and museums through the use of mobile technology in everyday life.

'No one, wise Kublai, knows better than you that the city must never be confused with the words that describe it. And yet between the one and the other there is a connection'.

Italo Calvino (1997:61)